

**Національна академія мистецтв України
Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ**

**ПРОГРАМА
вступного іспиту в аспірантуру
зі спеціальності 034**

**СХВАЛЕНО
Рішенням Вченої ради
ІПСМ НАМ України
від 30.01.2024, протокол №1**

Київ — 2024

ЗМІСТ

Критерії оцінювання	3
Усний вступний іспит зі спеціальності.....	3
Дослідницька пропозиція.....	5
Реферат.....	7
Зразок екзаменаційного білета	8
Тема 1. Культура	9
Тема 2. Культура і цивілізація.....	13
Тема 3. Художня культура і мистецтво	14
Тема 4. Методи дослідження культури.....	16
Тема 5. Культурні епохи	19
Рекомендована література.....	20

Критерії оцінювання

Вступники до аспірантури за програмою підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності «Культурологія» складають усний іспит зі спеціальності, готують письмово дослідницьку пропозицію та реферат.

Усний вступний іспит зі спеціальності

Програма вступного іспиту зі спеціальності складається в обсязі стандарту вищої освіти магістра зі спеціальності «Культурологія».

Білету розроблено на основі програми для вступників відповідно до правил Прийому до аспірантури Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України. Білету для складання іспиту містять три питання.

Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників, а саме:

- оцінювання теоретико-методологічної підготовки вступника;
- оцінювання вмінь вступника використовувати теоретичні знання для вирішення актуальних завдань у галузі культурології;
- оцінювання вміння з'ясувати взаємозв'язки між теорією і практикою у професійній діяльності.

Оцінювання відповіді вступника за питаннями білету здійснюються разом з дослідницькою пропозицією та рефератом за 200-бальною шкалою за такою пропорцією:

- усна відповідь іспиту — максимально 90 балів (30 балів за кожне з трьох питань білету);
- дослідницька пропозиція — максимально 60 балів;
- реферат — максимально 50 балів.

Сума отриманих балів відповідає такій шкалі:

- 180–200 балів — «відмінно»;
- 150–179 балів — «добре»;
- 120–149 балів — «задовільно»;
- 1–120 балів — «незадовільно».

Критерії оцінювання усної відповіді вступника на питання білету:

24–30 балів відповідає вмінню здійснювати:

- повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання білету;
- творчий підхід до розуміння і викладу проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання категорій;

- методологічний аналіз суспільних явищ, процесів, виявляти їх форми виявлення та особливості;
- аргументацію власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- розуміння теоретичних питань відповідно до основної та додаткової літератури.

18 – 23 балів відповідає таким вимогам:

- не виконано хоча б одна з вимог для отримання найвищого балу;
- допущено помилки під час наведення аргументації, посилення на літературу, інших даних, теоретичних концепцій, що впливає на логіку висновків під час відповіді на питання.

10–17 балів відповідає таким вимогам:

- не виконано три вимоги для отримання найвищого бала;
- зміст відповіді, аргументи, висновки відповіді не є правильними чи загально визнаними за відсутності у відповіді доказів і раціональних аргументів на їх користь.

0–9 балів відповідає таким вимогам:

- не виконано три чи більше вимог для отримання найвищого бала та допущено дві чи більше значних помилок, висновки не є правильними чи загально визнаними, а у відповіді бракує доказів та раціональних аргументів;
- зміст відповіді дає підстави стверджувати, що особа, яка складає іспит, неправильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді або давши відповідь не на поставлене в білеті питання.

Дослідницька пропозиція

Дослідницька пропозиція — це науковий текст, підготовлений вступником, у якому обґрунтовується тематика майбутнього дисертаційного дослідження, його актуальність, стан розробки у вітчизняній та зарубіжній науці; можливі шляхи розв'язання поставлених завдань тощо.

Дослідницька пропозиція має містити назву дослідження, анотацію дослідження (до 500 слів викладу проблеми та запропонованих шляхів її розв'язання з ключовими словами), загальний опис дослідження (актуальність обраної теми, обґрунтування наукової новизни, теоретична значущість, мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження, очікувані результати, аналітичний огляд наукових праць за темою дослідження, методологія та методи дослідження, план реалізації дослідження за роками, список літератури (від 20 позицій).

Дослідницька пропозиція — це не реферативний виклад наукової проблеми, а підтвердження розуміння вступником перспективності обраної ним ідеї, ступеня обґрунтованості, обізнаності з предметом власного наукового вибору та ступенем його дослідження.

Дослідницька пропозиція вступника в обов'язковому порядку візується передбачуваним науковим керівником та завідувачем випускового відділу теорії та історії культури ІПСМ НАМ України.

Критерії оцінювання дослідницької пропозиції:

42–60 балів відповідає таким вимогам:

– заявлена вступником наукова проблема та її аспекти, що їх пропонується дослідити, є новими та актуальними, представлено ґрунтовний огляд досліджень, системний аналіз ідей, пов'язаних із заявленою проблемою;

– автор демонструє спроможність формулювати власні аргументовані гіпотези, визначати перспективність теми, а також робити на підставі цього аналізу власні висновки;

– текст дослідницької пропозиції містить усі необхідні компоненти, змістові частини представлені в логічній послідовності, положення не повторюються і не суперечать одне одному, висловлювання підкріплено фактичним матеріалом.

22–41 балів відповідає таким вимогам:

– пропонується у дослідженні проблема не є новою, але вступник представив нові її аспекти або запропонував нові методи дослідження, які раніше для її вивчення не використовувалися, показав особливості свого дослідження;

- аргументування сформульованої проблеми та огляд літератури з її дослідження є послідовним переліком праць із заявленої проблеми з поодинокими коментарями автора;

- структура тексту дослідницької пропозиції логічна, або може не вистачати 1-2 компоненти структури дослідницької пропозиції, також наявні 1-2 випадки логічної незв'язності викладу чи необґрунтованої повторюваності окремих тез;

- є фактологічні помилки.

0-21 балів відповідає таким вимогам:

- заявлена проблема, її аспекти, що пропонуються дослідити, методи, за допомогою яких заплановано її вирішувати, не є новими;

- аргументування вибору не наведено;

- огляд літератури є механічним переліком імен та праць дослідників, які стосуються заявленої проблеми;

- зміст тексту викладено безсистемно, не всі необхідні компоненти структури дослідницької пропозиції представлено, окремі змістові частини тексту повторюються або ж суперечать одна одній.

Реферат

Вступники подають науковий реферат з обраної ними спеціальності. Науковий реферат — це науковий текст обсягом не менш як 1 авт. арк., в якому здійснюється аналіз актуальних проблем культурознавчої науки та визначаються можливі шляхи розв'язання поставлених завдань тощо.

Критерії оцінювання реферату

36–50 балів відповідає таким вимогам:

- заявлена вступником наукова проблема та її аспекти є актуальними, представлено ґрунтовний огляд досліджень, системний аналіз ідей, пов'язаних із заявленою проблематикою;

- автор демонструє спроможність формулювати власні аргументовані гіпотези, визначати перспективність теми, а також робити на підставі цього аналізу власні висновки;

- текст реферату містить усі необхідні компоненти, змістові частини представлені в логічній послідовності, положення не повторюються і не суперечать одне одному, висловлювання підкріплено фактичним матеріалом.

18–35 балів відповідає таким вимогам:

- окреслена у рефераті проблематика не є новою, але вступник представив її багатоаспектно, показавши особливості авторського підходу до її розв'язання;

- аргументування сформульованої проблеми та огляд літератури є послідовним переліком праць із заявленої проблематики з поодинокими коментарями;

- структура тексту реферату логічна, також наявні 1–2 випадки логічної незв'язності викладу чи необґрунтованої повторюваності окремих тез;

- є фактологічні помилки.

0–17 балів відповідає таким вимогам:

- заявлена проблематика не розкрита;

- аргументування непереконливі;

- огляд літератури є механічним переліком імен та праць дослідників, які часто не стосуються заявленої проблематики;

- зміст тексту викладено безсистемно, окремі змістові частини тексту повторюються або ж суперечать одна одній.

Зразок екзаменаційного білета

Національна академія мистецтв України
Інститут проблем сучасного мистецтва

Вступне випробування за спеціальністю 034 «Культурологія» для вступу на навчання за освітньо-науковим ступенем «доктор філософії» на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр (спеціаліст)».

Екзаменаційний білет № 1

1. Основні концепції типології культур.
2. Основні філософсько-світоглядні ідеї Просвітництва.
3. Українська барокова культура та її особливості.

Затверджено приймальною комісією
Протокол № _____ від «__» _____ 202__ р.

Голова Приймальної комісії
(підпис)

Екзаменатори
(підписи)

Тема 1. Культура

Культура (зміст поняття, основні концепції). **Культура як комплекс**, що включає знання, вірування, мистецтво, мораль, закони, звичаї, а також інші здібності і навички, засвоєні людиною як членом суспільства. **Культура** як внутрішньо організована система явищ, які цілком залежать від символів, і структурні елементи культури (за Л. Уайтом): **дії** (поведінкові схеми); **об'єкти** (знаряддя і предмети, створені ними); **ідеї** (вірування, знання); **почуття** (установки, ціннісні орієнтації).

Культурологія та її предмет (ідеї Л. Уайта про специфіку культурології; культурологія, етнологія, антропологія; основні погляди на культурологію — ізоляціоністський (культурологія має свій, відмінний від інших наук підхід) та інтегративістський (культурологія — синтез соціальних і гуманітарних знань про культуру)).

Семіотичне розуміння культури та її функцій: Культура — інформація — текст — знак — символ. Текст — контекст — інтертекст — гіпертекст.

Міф та його значення у культурі. Культурний герой. Культурний код.

Основні виміри культури: матеріальна культура (фізичні об'єкти, що мають символічне значення і створені людиною (артефакти) — парова машина, книга, храм, знаряддя праці, житловий будинок, краватка, прикраси, гребля і т. ін.); **духовна культура** (норми, правила, зразки, еталони, моделі і норми поведінки, закони, цінності, церемонії, ритуали, символи, міфи, знання, ідеї, звичаї, традиції, мова).

Культурні універсалії (інваріанти розвитку, такі норми, цінності, правила, традиції властивості і, які притаманні всім культурам незалежно від географічного положення, історичного часу і соціального устрою). **Основні культурні універсалії** (за Дж. Мердоком): вікова градація, спорт, натільні прикраси, календар, дотримання чистоти, громадська організація, приготування їжі, кооперація праці, космологія, залицяння, танці, декоративне мистецтво, ворожіння, тлумачення снів, поділ праці, освіта, есхатологія, етика, етноботаніка, етикет, віра в чудесні зцілення, сім'я, свято, добування вогню, фольклор, табу на їжу, похоронні ритуали, ігри, жестикуляція, звичай дарувати подарунки, уряд, вітання, мистецтво укладання волосся, гостинність, домогосподарство, гігієна, заборона кровозмішення, право успадкування, жарти, родинні групи, номенклатура родичів, мова, закон, марновірство, магія, шлюб, час прийняття їжі (сніданок, обід, вечеря), медицина, благопристойність у здійсненні природних потреб, траур, музика, міфологія, число, акушерство, каральні санкції, особисте ім'я,

поліція, післяпологовий догляд, право власності, звичаї, пов'язані з настанням статевої зрілості, релігійні ритуали, сексуальні обмеження, статусна диференціація, виготовлення знарядь праці, торгівля, спостереження за погодою та ін.

Галузі культури (економічна, політична культура, професійна, педагогічна, художня культура та ін.).

Походження культури: трудова теорія походження культури; символічна концепція походження культури (Е. Кассіпер); екзистенціальна теорія походження культури (К. Ясперс); психоаналітична теорія походження культури (З. Фрейд); ігрова концепція походження культури (Й. Гейзинга); магічна теорія походження культури (Л. Мамфорд, Б. Малиновський) та ін.

Основні версії культурології: семіотична (Ю. Лотман); літературознавча (С. Аверинцев, М. Гаспаров); діалогічна (В. Біблер); історична (Л. Баткін, А. Гуревич); структурно-функціональна (В. Топоров та ін.).

Основні підходи до вивчення культури (історичний, історико-системний, історико-порівняльний, історико-генетичний, системний, структурний, функціональний, структурно-функціональний, системно-діяльнісний, аксіологічний, антропологічний, феноменологічний, герменевтичний, компаративний, психоаналітичний, семіотичний, синергетичний, інституціональний, культурологічний, соціокультурний, пізнавальний або когнітивний, соціологічний, термінологічний, комунікативний, інформаційний, цивілізаційний (біосферний, циклічний), футурологічний, гендерний, типологічний, біографічний і просопографічний, теологічний).

Функції культури (інформативна, комунікативна, нормативна, регулятивна, семіотична, аксіологічна, адаптаційна та ін.).

Основні аспекти дослідження культури (автохтонна, господарська, духовна, езотерична, елітарна, етнічна, корпоративна, масова, матеріальна, національна, повсякденна, політична, релігійна, художня культура та ін.).

Основні напрями культурології:

- **морфологія культури** (дослідження культури як цілісної системи, що складається із взаємопов'язаних елементів);

- **культурогенез** (походження і розвиток різних культурних форм);

- **філософська, або теоретична культурологія** (філософія культури, загальна теорія культури; осмислення і пояснення культури через її найсуттєвіші риси; визначення сутності культури, її відмінності від

природи, співвідношення з цивілізацією; розгляд структури, функції і ролі культури у житті людини і суспільства; тенденції в еволюції культури, аналіз причин її злетів і падінь, розквіту і кризи);

- **історія культури** (конкретне знання про ту чи іншу культуру — світову, національну, регіональну, культуру доби; вона не стільки пояснює, скільки констатує, описує події і досягнення культури, виокремлюючи найвидатніші пам'ятки, імена авторів і творців);

- **соціологічна культурологія** (функціонування культури в цілому, або наявних у ній субкультур — масової та елітарної, міської і сільської, молодіжної і жіночої; зрушення і зміни в культурі, їхня динаміка, реакція на них тих або інших шарів суспільства «споживання» культури);

- **соціологія культури** (предмет — індивідуальні особливості ставлення до культури, своєрідність духовного поведінки людини в рамках культурного поля; виокремлення на соціально-психологічній основі культурно-історичних типів особистості, характерних для даного суспільства);

- **етнічна або етнологічна культурологія, культурна антропологія** (вивчає традицію і звичаї, обряди ритуали і міфи, вірування, уклад життя традиційних, докапіталістичних суспільств і так званих «архаїчних» народів);

- **філологічна культурологія** (дослідження тієї чи іншої національної культури крізь призму мови і літератури);

- **морфологія культури** (культурні традиції, інститути тощо);

- **феноменологія культури** (прояв культури на суб'єктивному рівні, те, як людина розуміє і інтерпретує навколишній світ крізь призму власних, сформованих у культурі смислів).

Культурний комплекс (сукупність культурних рис або елементів, що виникли на базі вихідного елемента і функціонально з ним пов'язані: приміром, спортивна гра, футбол, з яким пов'язано стадіон, уболівальників, рефері, спортивний одяг, м'яч, пенальті, форвард, квитки та ін.

Культурні патерни (структурні зразки, стереотипи поведінки, що утворилися в рамках певної культури; стійка конфігурація зв'язків людей один з одним, з предметним і природним середовищем).

Діалог культур. Акультурація. Асиміляція. Дифузія. Інкультурація. Інституалізація. Інтеграція. Транскультура.

Типологія культури та її критерії: зв'язок з релігією (культури релігійні та світські); регіональна культурна приналежність (культури Сходу і Заходу, середземноморська, латиноамериканська); регіонально-

етнічна особливість (російська, французька); приналежність до історичного типу суспільства (традиційна культура, індустріальна, постіндустріальна); господарський уклад (культура мисливців і збирачі, городників, хліборобів, скотарів, індустріальна культура); сфера суспільства або вид діяльності (виробнича культура, політична, економічна, педагогічна, екологічна, художня і тощо); зв'язок з устроєм буття (сільська й міська культура); спеціалізація (повсякденна і спеціалізована культура); етнічна приналежність (народна, національна, етнічна культура); рівень майстерності і тип аудиторії (висока або елітарна, народна, масова культура) та ін.

Типологія культурних норм: табу, закони, традиції, звичаї та ін.

Тема 2. Культура і цивілізація

Культура і цивілізація. Про поняття «цивілізація». Концепція культурно-історичних типів (М. Данилевський). Перехід культури в цивілізацію (за О. Шпенглером). Цивілізація як неминуча доля культури. Зіставлення понять «культура» і «цивілізація» (за М. Бердяєвим).

Культура і гра. Ігрова концепція культури Й. Гейзинги.

Культура і релігія. Співвідношення релігії й культури. Релігія в європейській культурі.

Культура і менталітет. Ментальність і менталітет. Форми менталітету. Визначення й історія понять «менталітет», «ментальність». Менталітет і культура. Менталітет різних типів культури. Первісна ментальність. Антична ментальність. Середньовічна ментальність. Ментальність і психологія.

Культура і наука. Типи культурно-цивілізаційного розвитку.

Тема 3. Художня культура і мистецтво

Етимологія поняття «мистецтво».

Винаходи і відкриття у мистецтві.

Морфологія мистецтва (за М. Каганом).

Мистецтво як феномен художньої культури у розмаїтті його видових проявів:

I. Музичне мистецтво. Музичне мистецтво як феномен художньої культури в розмаїтті його видових, жанрових та стильових проявів. Періодизація музичного мистецтва в контексті історичних епох світової культури. Роль музичного мистецтва та музичної фольклористики у формуванні національної культури. Взаємозв'язок музичного мистецтва та інших компонентів духовної культури (міфології, релігії, філософії). Сучасне музичне мистецтво у міжвидових практиках.

II. Сценічне мистецтво. Історична феноменологія сценічного мистецтва. Видова типологія сценічного мистецтва. Стильова та жанрова класифікація сценічного мистецтва. Соціокультурна обумовленість розвитку українського сценічного мистецтва як чинника національної самоідентифікації. Сценічне мистецтво України в європейському мультикультурному дискурсивному контексті.

III. Образотворче мистецтво. Образотворче мистецтво як складова історії та теорії світової культури. Види та жанри образотворчого мистецтва. Поняття стилю та стильові доміанти розвитку образотворчого мистецтва. Характеристика культурно-історичної специфіки розвитку українського образотворчого мистецтва. Принципи періодизації українського мистецтва. Становлення та розвиток українського мистецтвознавства. Діяльність та наукові інтереси знакових представників українського мистецтва XIX–XX ст. Сучасне українське образотворче мистецтво — новітні технології та світові арт-практики.

IV. Кіномистецтво. Кіно як синтетичний вид мистецтва, що складає елемент єдиної художньої картини світу. Генеалогічні зв'язки кінематографа з традиційними видами мистецтва (пластичні мистецтва, музика, театр, література). Закономірності формування видових, жанрових та стильових особливостей кінотворів. Становлення своєрідної «мови» кіно, засобів художньої виразності в історико-культурологічному контексті. Періодизація розвитку екранної культури (кіно, телебачення, цифрове відео, web-кінематографія тощо), її місце й значення в соціокультурному контексті XX століття. Особливості екранних версій різних художніх течій і напрямів, специфіка кінематографічних шкіл світу та авторських екранних практик у їх історичному розвоєві,

взаємозв'язках та взаємовпливах. Своєрідність розвитку національних кінематографій світу. Аутоідентифікаційний потенціал екранних творів — явищ мистецтва та масової культури.

Масова культура. Національна і масова культури. Основні тенденції сучасної масової культури. Масова культура і кіч.

Елітарна культура. Авангард(изм). Андеграунд. «Автор» і «смерть автора». Академізм. Класика. Контркультура. Традиція. Культурна індустрія.

Тема 4. Методи дослідження культури

Поняття наукової школи у культурології. Школа духовно-історична [культурно-філософська], школа культурно-історична, школа міфологічна тощо.

Поняття «поворот» у науці (лінгвістичний, культуральний, візуальний, перформативний повороти).

Джерела вивчення культури

Основні підходи до вивчення культури:

- *генетичний*;
- *компаративний*;
- *системний*;
- *структурно-функціональний*;
- *соціологічний*;
- *аксіологічний*;
- *семіотичний* (Ф. де Соссюр, Р. Барт, Ч. Пірс, Ю. Лотман, Б. Успенський та ін.);
- *інституціонально-функціональний підхід* (Б. Малиновський, Т. Парсон, А. Редкліфф-Браун та ін.);
- *феноменологічний підхід*;
- *теологічний підхід* (П. Флоренський та ін.).

Основні напрями культурологічного дослідження:

- *«традиційний»* (поєднання інтуїції дослідника з позитивним знанням);
- *соціологічний* (дослідження проблем організації художнього життя);
- *формально-аналітичний* (проблеми поетики, формотворення);
- *структурно-семіотичний* (використання методів дослідження мови мистецтва);
- *культурологічний* (виявлення соціокультурних основ художньої творчості) та ін.

Основні групи методів культурології:

- *описові методи вивчення культури* (надають можливість перелічити окремі елементи та вияви культури — наприклад звичаї, вірування, види діяльності);
- *антропологічні* (ґрунтуються на тому, що культура є сукупністю продуктів людської діяльності, світом речей, що конфронтують природі);
- *ціннісні* (культура є сукупністю духовних і матеріальних цінностей);

- *нормативні* (смысл культури — норми і правила, що регламентують життя людей);
- *адаптивні* (культура — властивий людям спосіб задоволення потреб, особливий вид діяльності, за допомогою якої вони пристосовуються до умов суспільного існування/функціонування);
- *історичний* (культура є продуктом історії суспільства і розвивається завдяки передачі досвіду, якого набуває людина, від покоління до покоління);
- *функціональний* (характеризує культуру через функції, які вона виконує в суспільстві, розглядає насамперед єдність і взаємозв'язок цих функцій);
- *семіотичні* (культура — система знаків, що використовує суспільство);
- *символічні* (акцент на використанні символів у культурі);
- *герменевтичні* (головний метод вивчення культури як сукупності текстів, які інтерпретуються й осмислюються);
- *ідеаційні* (культура — духовне життя суспільства, ідеї та інші продукти духовної творчості, які накопичуються в соціальній пам'яті);
- *психологічні* (зв'язок культури із психологією поведінки людей);
- *дидактичні* (розглядають культуру як те, чого людина навчилася, а не успадкувала генетично);
- *соціологічні* (пропонують вивчати культуру як фактор організації громадського життя, сукупність ідей, принципів, соціальних інститутів, що забезпечують колективну діяльність людей).

Основні методи дослідження мистецтва:

- *формальний*;
- *біографічний*;
- *генетичний*;
- *дискурс-аналізу* [дискурсивний аналіз];
- *іконологічний*;
- *історико-типологічний*;
- *класифікації*;
- *контент-аналіз*
- *описовий*;
- *періодизації*;
- *порівняльно-історичний* [компаративний];
- *синергетичний*;

- *синтетичний;*
- *структурно-функціональний та ін.*

Іконіка — іконографія — іконологія. Зміст і походження термінів, зв'язок із методами дослідження.

Тема 5. Культурні епохи

Давні культури:

Культура первісної доби.

Культура стародавнього Єгипту.

Культура Месопотамії.

Культура стародавньої Індії.

Культура античності та її рецепція у ХХ ст.

Антична культура: від періоду архаїчної Греції, класичної Греції, доби еллінізму до епохи Римської республіки.

Культура Візантії. Культура країн Сходу.

Культура західноєвропейського Середньовіччя.

Культура Відродження.

Європейська культура XVII ст.

Європейська культура доби Просвітництва.

Культура XIX ст.

Культура XX ст.

Джерела формування української культури.

Культура Київської Русі.

Українська культура у XIV — першій половині XVII ст.

Українська культура у другій половині XVII — XVIII ст.

Українська культура у XIX ст.

Культура України у XX ст.

Рекомендована література

1. *Адорно Т.* Теорія естетики. — К., 2002
2. *Арон Р.* Етапи розвитку соціологічної думки / Пер. з фр. Г. Філіпчука. — К.: Юніверс, 2004. — 688 с.
3. *Асеева Н.* Украинское искусство и европейские художественные центры. — К., 1989.
4. *Баландьє Ж.* Політична антропологія. — К., 2002.
5. *Баррі П.* Вступ до теорії : літературознавство та культурологія. — К., 2008.
6. *Блум Г.* Західний канон: книги на тлі епох. — К., 2007.
7. *Босенко А. В.* Время страстей человеческих: Напрасная книга / ИПСИ АИУ. — К.: Издательский дом А+С, 2005. — 352 с.
8. *Босенко А. В.* Случайная свобода искусства / ИПСИ АИУ. — К.: Химджест, 2009. — 584 с.
9. *Бурдьє П.* Практичний глузд. — К., 2003.
10. *Веселовська Г. І.* Український театральний авангард / ПСМ НАМ України. — К.: Фенікс, 2010. — 368 с.: 16 л. вкл.
11. *Вишеславський Г. А.* Contemporary art України — від андеграунду до мейнстріму / Г. А. Вишеславський ; Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. — Київ: ПСМ НАМ України, 2020. — 256 с.: іл.
12. *Вітгенштайн Л.* Tractatus logico-philosophicus: Філософські дослідження. — К., 1995.
13. *Гаврюшенко О., Шейко В., Кравченко О.* Історія світової культури : навч. по-сібник. — К., 2006.
14. *Грааф Р. де.* Рейнір де. Чотири стіни та дах. Складна природа простої професії. К.: КЕНЕКШЕНС, 2019. 448 с.
15. *Гринишина М.* Театральна культура рубежу XIX — XX століть. — К., 2013.
16. *Європейський словник філософій: Лексикон неперекладнос-тей : в 4 т.* — К., 2009–2013.
17. *Єрмакова Н. П.* Березільська культура: Історія, досвід / ПСМ НАМ України. — К.: Фенікс, 2012. — 512 с.
18. *Жулинський М.* Нація. Культура. Література. Національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури. К., 2010.
19. *Зонтаг С.* «Проти інтерпретації» та інші есе. — Львів, 2006.
20. *Зотов В. М.* Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів : навч. посіб. для вузів / В. М. Зотов, А. В. Клімачова, В. О. Таран; Мін-во освіти і науки України, Запоріж. юрид. ін-т

Дніпропетровськ. держ. ун-ту внутр. справ. – К. : Центр учб. літ., 2009. – 262 с.

21. *Зубавіна І.* Екранна культура : засоби моделювання художньої реальності (час і простір у кінематографі). — К., 2006.

22. История европейского искусствознания. Вторая половина XIX века — начало XX века. В 2-х кн. — М., 1969.

23. История европейского искусствознания. От Античности до конца XVIII века. — М., 1963.

24. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. — К. : Либідь, 2000. — 651 с.

25. Історія української культури : словник термінів і персоналій / за ред. : Л. В. Анучиної, О. А. Стасовської, О. В. Уманець. — Харків : Право, 2012. — 238 с.

26. *Канке В.* Основные философские направления и концепции науки : итоги XX столетия. — М., 2000.

27. *Кафанья А.* Формальный анализ определений понятия «культура» // Антология исследований культуры. — СПб., 1997. — Т. 1: Интерпретация культуры.

28. *Кашкин В.* Введение в теорию дискурса. — М., 2010.

29. *Кияновська Л.* Галицька музична культура XIX — XX століття. — Чернівці, 2007.

30. *Кияновська Л.* Українська музична культура. — Львів, 2009.

31. *Клековкін О.* Історіографія театру: Напрями. Школи. Методи. Постаті : навч. посібн. — К., 2017.

32. *Клековкін О. Ю.* Мистецтво: Методологія дослідження: Методичний посібник / Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. — К.: Фенікс, 2017. — 144 с.

33. *Ковальчук О. В.* Сценографічна практика у просторі XX століття: київські реалії / О. В. Ковальчук ; ІПСМ НАМ України. — Київ : Видавництво «Фенікс», 2019. — 272 с. : іл.

34. *Копиця М.* Епістологія в лабіринтах музичної історії. — К., 2008.

35. *Кравченко О.* Контраверсійність наукової репрезентації ідеї культурології // Вісник ХДАК. — 2010. — Вип. 30.

36. *Кравченко О.* Культурологія у вимірах традицій академічної науки // Культу-ра України. — 2013. — Вип. 42.

37. *Кравченко О.* Наукова культурологія в Україні // Культура України. — 2013. — Вип. 41.

38. *Кравченко О.* Теоретична реплікація культурології у вітчизняному освітньо-му дискурсі // Культура України. — 2010. — Вип. 30.

39. *Криволапов М. О.* Про мистецтво та художню критику України ХХ століття: Вибрані статті різних років. Кн. I: Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття / ІПСМ АМУ. — К.: Видавничий дім А+С, 2006. — 268 с.: іл.
40. *Культурологія : теорія та історія культури : навч. посіб. рек. МОН України / за ред. І. І. Тюрменко.* — К. : ЦУЛ, 2010. — 370 с.
41. *Культурологія. Українська та зарубіжна культура : навч. посібник / за ред. М. М. Заковича.* — К. : Знання, 2010. — 592 с.
42. *Мінливості культури: соціологічні проєкції / [Н.Костенко, А.Ручка, Л.Соколова та ін.]; за ред.. Н.Костенко.* Київ: Інститут соціології НАН Україн
43. *Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ ст.* — К., 2006.
44. *Нариси з історії українського дизайну ХХ століття: Збірник статей / ІПСМ НАМ України; За заг. ред. акад. М. І. Яковлева; Редкол.: В. Д. Сидоренко (голова), А. О. Пучков, О. В. Сіткарьова та ін.* — К. : Фенікс, 2012. — 256 с. : іл.
45. *Нариси української популярної культури / За ред. Олександра Гриценка.* - К.: УЦКД, 1998. 760 с.
46. *Нові підходи до історіописання / упоряд. Берк П. К.:* Ніка-Центр, 2010. 638 с.
(https://chtyvo.org.ua/authors/Berk_Piter/Novi_pidkhody_do_istoriopysannia/)
47. *Ортега-і-Гасет Х.* Бунт мас. // Вибрані твори. К.: Основи, 1994. — 420с.
48. *Ортега-і-Гасет Х.* Дегуманізація мистецтва. // Вибрані твори. К.: Основи, 1994. — 420 с.
49. *Папанек В.* Дизайн для реального світу: Екологія людства та соціальні зміни /пер. з англ. К.: ArtHuss, 2020. 448 с.
50. *Попович М.* Нарис історії культури України. — К., 1998.
51. *Попович М.* Червоне століття. — К., 2007.
52. *Попович М.* Нарис історії культури України. К., 19 *Культура: Ілюстрована енциклопедія України.* К., 2009. *Філософія свободи.* К., 2018.
53. *Протас М.* Мистецтво посткультури: тенденції, ризики, перспективи / М.Протас; Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. — Київ : ІПСМ НАМ України, 2020. — 432 с.
54. *Сидоренко В. Д.* Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть / ІПСМ АМУ. — К.: ВХ[студіо], 2008. — 188 с.: іл.
55. *Скокова Л.* Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. К.: Інститут соціології НАН України, 2018. — 334 с.

56. *Смирна Л. В.* Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві: Монографія / Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України.
57. *Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича.* — К., 1993.
58. *Флорида Р.* Криза урбанізму: Чому міста роблять нас нещасними / пер. з англ. - К.: Наш формат, 2019. 320 с.
59. *Шейко В.* и др. История художественной культуры. Западная Европа XIX — XX вв. : Учебник. — Х., 2001.
60. *Шейко В.* Культурологія : навч. посіб. / В. Шейко, Ю. Богуцький, Е. Германова де Діас. — К., 2012.
61. *Шейко В. М.* Історія української культури : навч. посібник / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. — К. : Знання, 2012. — 272 с.
62. *Шейко В. М.* Культурологія : навч. посіб. рек. МОНМСУ / В. М. Шейко, Ю. П. Богуцький, Е. В. Германова. — К. : Знання, 2012. — 494 с.
63. *Шейко В.* Морфологія компаративістської культурології та діалог культур // *Культура України.* — 2016. — Вип. 52.
64. *Шейко В., Богуцький Ю., Кушнарєнко Н.* Наукова творчість у галузі культурології і мистецтвознавства : навч. посібник. — Х., 2016.
65. *Шейко В., Тишевська Л.* Історія української культури : навч. посібник. — К., 2006.
66. *Юдкін-Ріпун І.* Феноменологія культури як методологія інтерпретації. - К.: Інститут культурології НАМ України, 2020. 335 с.
67. *A Dictionary of Cultural and Critical Theory / Second Edition.* Ed. by Michael Payne, Jessica Rae Barbera. Blackwell Publishing Ltd, 2010.
68. *Bachmann-Medick D.* Cultural Turns: New Orientations in the Study of Culture. — В., 2016.
69. *Berry K. S.* The Dramatic Arts and Cultural Studies: Acting against The Grain. — N. Y., L., 2000.
70. *Carlson M.* Performans. — Warszawa, 2007.
71. *Key Concepts in Communication and Cultural Studies / Second Edition,* Tim O'Sullivan, John Hartley, Danny Saunders, Martin Montgomery and John Fiske. — L., N. Y., 1994.
72. *Key Concepts in Theatre / Drama Education / Ed. by Shifra Schonmann.* — Rotterdam, Boston, Taipei, 2011.
73. *Miller T.* A Companion to Cultural Studies. — Malden, 2001.
74. *Research Methods for Cultural Studies / Ed. by Michael Pickering.* — Edinburgh University Press, 2008.
75. *Schechner R.* Performance Theory / Revised And Expanded edition with a new preface by the author. — L.; N. Y., 2003.